

RÁCZ GYÖRGY A Turul megújulása 18 esztendő után

Folyóiratunk 2010. évi első két száma megcsúszva került ki a nyomdából. A késedelem oka, hogy jelentős változások történtek a Turul életében, és a változások végrehajtása mintegy fél éven át elhúzódott. Mint ismeretes, a Turul 1883-ban mint a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság (MHGT) lapja indult el, majd 1950-ben beszüntette a megjelenését, miután a Társaságot feloszlatták. 1992-ben indult újra, de akkor olyan formában, hogy három kiadója lett a lapnak, a Magyar Országos Levéltár (MOL), a Magyar Történelmi Társulat (MTT) és az időközben újjáalakult MHGT. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium által kibocsátott Okirat szerint az alapító az MHGT (1014. Budapest Úri u. 51–53.), a szerkesztőség a MOL címén (1014. Budapest Bécsi kapu tér 2–4.) működik, a kiadó pedig az MTT (1014. Budapest Úri u. 51–53.). A három fenntartó közül az MHGT a régi lap alapítójaként nemcsak a hagyományokat és a múlt felvállalását képviselte és jelentette, hanem a szerkesztésben is tevőlegesen részt vett (elsősorban Kollega Tarsoly István alelnök és Pandula Attila főtítkár személyében, Nyulásziné Straub Éva és Draskóczy István is alelnök volt egy ideig az MHGT-ban), az MTT a gazdasági adminisztrációért volt felelős, míg a MOL-ra hárult a szerkesztés gyakorlati feladata: a szerkesztőség teljes infrastrukturális ellátása.

A folyóirat finanszírozásának jelentős része a Nemzeti Kulturális Alaphoz (NKA) évente benyújtott pályázatokból származott. A 2010. évi változások kezdete az NKA Levéltári Kollégiumának 2009. december 14-i döntéséhez köthető. Ennek értelmében a lap a kiadásra kért összeg mintegy negyedét kapta csak meg, azzal az indokkal, hogy a támogatás megítélése szigorú pénzügyi szabályokhoz kötött (előállítási költség, remittenda), a folyóirat terjedelméhez és kiviteléhez képest túlságosan nagy összeget pályázott meg. Mint később (az MTT 2010. március 9-i igazgatóválasztmányi ülésén ezt többen elmondták) kiderült, a folyóirat szakmai színvonalával szemben is voltak kifogások. A változtatás igényének indoka már korábban is megfogalmazódott. 1997-ben *Öt esztendő után* címmel a szerkesztőségnek infrastrukturát adó MOL főigazgatója, Gecsényi Lajos értékelte a lap addigi teljesítményét. Számvetése (Turul, 1997. 69.) szerint a folyóirattal szemben támasztott felfokozott várakozás az első években csak részben teljesült. Az okok

között Gecsényi elsősorban a szerzői törzsgárda bővülésének hiányát jelölte meg.

Időközben a lapot 18 éven át nagyon lelkiismeretesen készítő felelős szerkesztő, Nyulásziné Straub Éva hivatali nyugállományba vonulásával a szerkesztés feladatait sem tudta tovább vállalni. A folyóirat három kiadója között 2010 januárjában tárgyalás kezdődött a régi lap megújítása és teljes szerkesztőségi váltás érdekében. Eleinte az álláspontok nagyon távol álltak egymástól, majd sikerült túllépni a nehézségeken és biztosítani a folyóirat további megjelenését. A helyzet tisztázása az MTT 1999-ben elfogadott Alapszabálya alapján történt, amely rögzítette (11.§) hogy

„2. A társulati folyóiratok szerkesztésének elvi kérdéseiben a szerkesztőbizottságok foglalnak állást. A szerkesztőbizottság összetételét a szerkesztőbizottság elnökének javaslatára az igazgatóválasztmány határozza meg.”

„4. A Társulat részt vesz a Turul kiadásában. A folyóiratot három kiadója: a Társulat, a Magyar Országos Levéltár és a Heraldikai és Genealógiai Társaság megállapodásában megjelölt háromfős szerkesztőbizottság gazdálkodik.”

A MTT 2010. március 9-i igazgatóválasztmányi ülése után, amely napirendre tűzte és megtárgyalta a Turul ügyét, 2010. április 26-án megalakult a folyóirat új szerkesztőbizottsága, amelyet a lap kiadásában résztvevő három intézmény által delegált egy-egy fő alkotja. Az elvi irányítás tehát a Szerkesztőbizottság – tagjai: Kollega Tarsoly István (az MHGT alelnöke), Zsoldos Attila (az MTT alelnöke) és Reisz T. Csaba (a MOL főigazgatója) – feladata, amely megbízta a folyóirat főszerkesztői teendőinek ellátásával Ráczy Györgyöt, kérve a szerkesztőség tagjaira vonatkozó javaslat benyújtását. 2010. május 11-én a szerkesztőbizottság elfogadta a szerkesztőség összetételét. Eszerint az MHGT részéről Debreczeni-Droppán Béla és Körömdi Tamás, a MOL részéről Laczlavik György és Katona Csaba (felelős szerkesztő), az MTT részéről Soós István és Neumann Tibor vesz részt a szerkesztőség munkájában. A szerkesztőség külső munkatársa lett W. Kovács András (Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár). A Szerkesztőbizottság megalkotta saját ügyrendjét, amely biztosítja a folyóirat további folyamatos működési feltételeit, a Szerkesztőség

pedig elkészítette belső működési rendjét, megvitatta és elfogadta a szerkesztési koncepciót.

A megújult szerkesztőség teljes mértékben magáénak tekintti a Radvánszky Béla által az első számban 1883-ban megfogalmazott alapelveket, miszerint

„A [...] folyóirat tartalma: 1. Az egyes magyar családok története és leszármazási rendje. 2. Czimertani értekezések. 3. Czimerek és címerlevelek közlése, színnyomatú vagy egyszerű körvonalos hasonmásokban. 4. Műemlékeken vagy sírköveken előforduló címerek és különösen genealogikus adatokat tartalmazó feliratok közlése és ismertetése. 5. Oklevéltani értekezések. 6. Érdekes oklevelek hasonmásban. Pecséttani cikkek. 8. Régi pecsétek hű metszetekben, magyarázó szöveggel. 9. Hatóságok és testületek címerei. 10. Magyarországi, főként ismeretlen érme, a mennyiben veretükön címer fordulna elő. 11. A családi érme rajzai. 12. Hazai levéltárak ismertetése s ezekkel összefüggő kérdések. 13. Az említett szakokba vágó hazai és külföldi munkák ismertetése és bírálata. 14. Ugyanezen szakokba vágó kérdések és feleletek. 15. Történet-szakirodalmi mozgalmak és hírek. Ezenkívül általában az alapszabályok 2. §-ában megjelölt tudományok körébe vágó értekezések, közlemények stb.”

A hosszú kényszerszünet után 1992-ben újrainduló folyóirat első számában Kubinyi András is a régi elvek mentén jelölte ki a továbblépés irányát, rámutatva arra az igényre, hogy jó lenne, ha a Turul „segédtudományi vezető szakirodalmi fórum” lehetne. E cél elérése érdekében – mint hangsúlyozta – kívánatos elvi jellegű és módszertani tanulmányok készítése is, külföldi eredmények és módszerek bemutatása, hogy mozduljon ki a genealógiai kutatás a 19. századi holtpontról. A birtokviszonyok tisztázása mellett a szociológiai és prozopográfiai megközelítés fontosságára is felhívta a figyelmet.

Az új Turul a Radvánszky által megfogalmazott és Kubinyi által átdolgozott s továbbfejlesztett igények mentén kívánja a folyóiratot tovább vinni. Nyitott minden, elsősorban a klasszikus történeti segédtudományokkal kapcsolatos dolgozatra, legyen írója akár levéltáros, intézeti vagy egyetemi kutató, akár autodidakta történész. A megjelenés kritériuma a szigorú szakmai szempontok következetes érvényesítése. Fontos hangsúlyozni, hogy a Turul nem kizárólag a genealógiai eredmények közleménye, nem tekintheti feladatának valamennyi elkészült családtörténeti dolgozat publikálását, erre a készülő internetes kiadás több lehetőséget fog adni. Sokkal fontosabbnak tartjuk, hogy az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb létszámú amatőr családkutatók számára módszertani segítséget adjunk ahhoz, miként kell és hogyan nem szabad a forrásokat felhasználni, értelmezni. Az *Értekezések* rovatban a családtörténeti tanulmányok közül csak azok megjelentetését tekintjük feladatunknak, amelyek nemcsak egyes nemzedékre egymásra következő felsorolásából állnak, hanem amelyek a család történetét tágabb összefüggésben vizsgálják, több történeti segédtudomány együttes alkalmazásával. Elsőbbséget élvező módszerünk a társadalom- és helytörténetnek az a fajtája, amely a legtöbb eredménnyel kecsegtet: a család-, személy- és birtoktörténet egymástól elválaszthatatlan, egymást keresztező és értelmező kombinációja. Különösen fontosnak

tartjuk a középkori magyar nemzetségek és családok, személyek történetének Karácsonyi János és Wertner Mór munkáinál sokkal szélesebb forrásbázison alapuló újraírását, beleértve természetesen a nemzetségi címerek rekonstrukcióját is. A *Kisebb cikkek* rovata a kifejezetten rövid szakcikkek mellett többek között helyet kíván adni olyan beszámolóknak is, amelyek a segédtudományokkal kapcsolatos események, konferenciák bemutatására vállalkozik. Folytatni kívánja a Turul azt az 1948-ban megszakadt hagyományt, amely a MOL magánlevéltári állománya gyarapodásáról számolt be. Ma a MOL-ban található a családtörténet legnagyobb mennyiségű, páratlanul gazdag és rendezett forrásanyaga, amely ugyan sokat kutatott, de igazi kiaknázása csak alig kezdődött el. Itt biztosítunk helyet nemcsak a lapot kiadó három intézmény szakmai közleményeinek, híreinek, hanem minden, a segédtudományokkal kapcsolatos és érdeklődésre számot tartó eseménynek. A rovat várja mindazokat a rövid „fogalmazványokat”, amelyek módszertani problémákra, érdekes jelenségekre vagy rendhagyó személyiségekre vonatkoznak, és forrás- vagy szakirodalom olvasása közben kerülnek elő, de alkalmatlannak arra, hogy hosszabb dolgozat kerekedjék ki belőlük. Ezek a „felejtés ellen való könyvecskébe” (Szakály Ferenc) írt forgácsok más kutatóknak éppenséggel a hiányzó láncszemet biztosíthatják. Ennek különösen az online verzióban – amit a következő évtől tervezünk – lesz majd jelentősége, a gyors keresés-megtalálás lehetősége miatt. A *Könyvismertetések* közé kétfajta írást várunk. Egyfelől nagyon rövid, „egyperces” leírásokat egy-egy témába vágó könyvről, amely tárgyyszerűen bemutatja a művet. Fontos, hogy ez a rövid ismertetés sem nélkülözheti az értékelést, minősítést. Ez nagyon jól működött az 1948 előtti számokban. Másfelől továbbra is van lehetőség hosszabb recenziókra is, ha valamilyen szempont ezt indokoltá teszi, de nem abban a formában, amely a mai folyóiratokban általános, kötelező tiszteletkörrökkel megtűzdelt öt oldalas recenziókat jellemzi. Nem titkolt szándékunk, hogy megújítsuk az unalmassá vált könyvismertetés műfaját. Ebben a hosszabb recenzióban lehetőség nyílik egy-egy részlet kiemelésére, értékes vagy éppen téves adatok bemutatására, a mintaszerű vagy éppen hibás módszertan elemzésére, a forráskezelés sajátosságainak ismertetésére. Teljes szövegű forrásközlésre csak indokolt és kivételes esetben tudunk lehetőséget biztosítani, amikor a dolgozat megértése szempontjából fontos a forrás értelmezése, vagy olyan egyedi és rövid kútfőről van szó, amely megérdemli a figyelmet. Ezt részint a korlátozott terjedelem miatt tesszük, részint, mert más folyóiratok kenyerét nem szeretnénk elvenni (Fons, Levéltári Közlemények). Jelentős címereslevelek közlésére természetesen a továbbiakban is lehetőséget biztosítunk.

Végezetül úgy gondoljuk, hogy illendő, ha a szerkesztőség saját dolgozataival mutatkozik be a 2010. évi számokban, jelezve elképzeléseit arról, hogy milyen módon törekszik a folyóirat megújítására. A Turul újra be kívánja tölteni azt a szerepet, amelyet a 19. század végétől a magyar történettudományban játszott, és szeretne a segédtudományok megújításának zászlóshajója lenni, ezáltal visszaadni a régi lap patináját.